

Continue alertheid op Afrikaanse varkenspest belangrijk

Het is september 2018. Belgische media maken melding van een aantal besmettingen van Afrikaanse varkenspest onder wilde zwijnen in de Ardennen. De Belgen treffen onmiddellijk alle noodzakelijke maatregelen, voorgeschreven door de wereldgezondheidsdienst voor dieren OIE. Ook Nederland stoft voor de zekerheid alvast de draaiboeken af. Varkenshouders in Noord-Brabant en Limburg houden de adem in. Het zal toch niet?!

De uitbraak in de Belgische Ardennen brengt de Afrikaanse varkenspest ineens een grote sprong dichterbij. Tot op dat moment blijven uitbraken beperkt tot wilde zwijnen en kleine varkenshouderijen in Oost-Europa. Maar de situatie in België baart de varkenshouders grote zorgen. Zeker gezien de enorme toename van wilde zwijnen in het zuidoosten van ons land. 'Exacte cijfers zijn er niet, maar het is aannemelijk dat inmiddels de helft van onze wilde zwijnen buiten de Veluwe leeft', vertelt Michiel Kroese, coördinator van het Monitoringsprogramma Wilde Zwijnen. 'Je hebt het in Limburg en Noord-Brabant al gauw over honderden.'

Olievlek

De populatie breidt zich als een olievlek uit over ons land. Ook in Overijssel worden zwijnen gespot. Vanuit Duitsland en België vinden steeds meer dieren de weg naar ons land. Ooit werd afgesproken dat buiten de Veluwe en het Limburgse Meinweggebied geen wilde zwijnen worden getolereerd, mede gezien het grote aantal varkenshouderijen in Noord-Brabant en Limburg. Maar het streven naar nulstand is inmiddels omstreden en lijkt niet langer realistisch. Een uitbraak van Afrikaanse varkenspest, net over de grens, die niet tijdig onder controle is, draagt dus risico's mee.

Hoge sterfte

Het Monitoringsprogramma Wilde Zwijnen bestaat al langer, maar is sinds juli 2017 ondergebracht bij Wageningen Bioveterinary Research. Jagers sturen monsters in van geschoten wilde zwijnen, zo'n 2.000 tot 2.500 per jaar, waarvan ongeveer een kwart steekproefsgewijs wordt getest op drie ziektes: Afrikaanse varkenspest, klassieke varkenspest en de ziekte van Aujeszky. Ziektes met een hoge sterfte, met mogelijk desastreuze gevolgen voor gehouden varkens. 'De potentiële economische schade is het belangrijkste motief voor de monitoring. Dat is Nederland veel waard', vertelt coördinator Michiel Kroese.

Jeannette van de Ven, woordvoerder diergezondheid van ZLTO

Rooie vlag

De monsters worden in het veld genomen door een zogeheten Gekwalificeerd Persoon, een jager met kennis van wildziekten. Als het zwijn gezond oogt, stuurt hij zelf een monster in. Vermoedt hij een aangifteplichtige dierziekte (zoals Afrikaanse varkenspest), dan schakelt hij de NVWA in. Ook in dat geval belandt het monster in het lab van Michiel Kroese. 'Maar dan hangt er een soort rooie vlag aan. Spoed dus. Dat zwijn mag niet worden versleept, totdat de uitslag bekend is.'

De klassieke varkenspest en de ziekte van Aujeszky lijken in Europa onder controle. Die laatste kende nog een beperkte uitbraak in Frankrijk in april 2020. De Afrikaanse varkenspest baart wel zorgen. Vooral Oost-Europa is op dit moment een belangrijke brandhaard.

Menselijk handelen

De dreiging van een mogelijke uitbraak houdt ook onder varkenshouders de gemoederen bezig. Vrij recent nog waarschuwde ZLTO voor mogelijke verspreiding door Oost-Europese landbouwmedewerkers die terugkeren van een vakantie in hun vaderland. 'Het risico zit 'm vooral in menselijk handelen', vertelt Jeannette van de Ven, woordvoerder diergezondheid van ZLTO. 'Het virus kan lang overleven in bijvoorbeeld vleeswaren, zeker in gekoelde omstandigheden. Daarom

Michiel Kroese, coördinator van het Monitoringsprogramma Wilde Zwijnen

vragen we geen etenswaren mee te brengen uit Oost-Europa en ze zeker niet langs de kant van de weg te gooien, waar wilde zwijnen ze kunnen eten.'

Jagen in het buitenland

Ook jagers die in het buitenland jagen, vormen een risicogroep. Maar zij zijn zich daar volgens Michiel Kroese over het algemeen goed van bewust. 'Afrikaanse varkenspest in Nederland zou ook voor jagers een strop zijn. Zij moeten vooral goed luisteren naar de instructies van de lokale overheid. Kleding, auto, messen en geweer schoonmaken, voordat je weer naar Nederland komt. Geen varkensbe-

drijven bezoeken. Geen ingewanden de natuur ingooien. Dat soort dingen.'

Mocht een wild zwijn in Nederland positief worden bevonden, dan is de locatie meestal bekend. Kroese: 'Van 98% van mijn monsters weet ik de exacte coördinaten van het geschoten dier. Jagers houden dat bij. Je weet niet welk zwijn als eerste ziek werd, maar je hebt wel een idee, waar het is begonnen. Zwijnen trekken niet ontzettend veel.'

Kern isoleren

Vanaf dat moment is het draaiboek helder, aldus de coördinator. 'Allereerst bepaal je de kern, waar het besmette zwijn is gevonden. Rondom de kern creëer je een bufferzone. Je sluit alles af, dus geen wandelaars of toeristen erin, geen mogelijk contact meer met andere wilde zwijnen. Daarna worden van buiten naar binnen waarschijnlijk alle zwijnen in de bufferzone verwijderd (dit is optioneel, red.). De kadavers worden opgeruimd, want Afrikaanse varkenspest kan maanden overleven in een karkas, zeker in koude periodes. Alles gaat naar Rendac voor vernietiging.'

Natuurlijke begrenzingen

Een gebied afgrenzen is gemakkelijker gezegd dan gedaan. Veel hangt af van de aanwezige infrastructuur. 'Is er een grote rivier of snelweg aanwezig, wat in Nederland vaak het geval is, dan is het simpeler dan in een uitgestrekt natuurgebied. De Belgen hebben

“Het is geen paar schoenen dat je even weggooit”

hekken gebruikt, weet ik. Ecoducten kun je afsluiten, op veel plaatsen op de Veluwe liggen wildroosters. Dat zijn al natuurlijke begrenzingen.’ De kans op grootschalige verspreiding is in Nederland dus niet zo groot. ‘Hoe snel je erbij bent, is ook belangrijk. En je moet achterhalen hoeveel wilde zwijnen er zitten. Zijn het er tien, dan ben je snel klaar. Maar vinden we het eerste geval op de Veluwe, dan is het lastiger.’

Verscherpt toezicht

Een uitbraak van Afrikaanse varkenspest leidt niet meteen tot het ruimen van gehouden varkens. ‘Bedrijven in het gebied komen onder verscherpt toezicht te staan’, vertelt Jeannette van de Ven. ‘Maar er treden wel onmiddellijk handelsbeperkingen op, waardoor varkens en vlees niet meer verkocht kunnen worden.’ Reden tot zorg dus over een mogelijke uitbraak. ‘Als het uitbreekt op een varkensbedrijf, gaat de boel meteen op slot. Dan kijk je welke contactbedrijven er zijn. Zo dam je het in. Bij wilde zwijnen is het voor mijn gevoel meer een open kaart.’

Krassen op je ziel

In 1997 kende ons land een grootschalige uitbraak van klassieke varkenspest onder varkenshouderijen. Ruim 11 miljoen varkens moesten destijds worden geruimd. Van De Ven: ‘Het geeft krassen op je ziel, zeg ik altijd. Dieren gaan soms dood, dat hoort erbij. Maar ogenschijnlijk gezonde dieren moeten doden met het oog op een

besmettelijke dierziekte is heel moeilijk te verteren. Het is geen paar schoenen dat je even weggooit.’

Continue paraat

Het overdrachtsrisico van wilde zwijnen op gehouden varkens is in principe beperkt. ‘Boeren staan zelf aan de lat voor de bedrijfshygiëne: een goede afrastering, ontsmetten van materialen en als ze dieren aanvoeren, eerst in quarantaine’, zegt Jeannette van de Ven. ‘Je ziet overigens steeds meer concepten, waarbij de varkens buiten lopen. Dan is het risico groter.’ Nu de uitbraak in de Belgische Ardennen ingedamd lijkt, neemt de alertheid onder

boeren weer wat af. ‘Terwijl we eigenlijk continue paraat moeten blijven hierop.’

Volgens de woordvoerder van ZLTO zijn we in principe goed voorbereid. ‘De draaiboeken zijn in alle gevallen tot twee cijfers achter de komma ingevuld. Maar faunabeheer is in handen van de provincie, dierziektebestrijding is nationaal geregeld. Dat zou nog lastig kunnen worden. Dus er is zeker zorg: heeft iedereen het voldoende in de smiezen?’

TEKST: MARLIES KOLTHOF

FOTO’S: HANS MENOP (WILDE ZWIJNEN), ZLTO, WBVR

